

Lezing Waarheidscommissie

**Uwe Excellentie Gouverneur van Aruba, Geachte
hoogwaardigheidsbekleders, dames en heren,**

Mij is gevraagd om in mijn hoedanigheid van voorzitter van de Algemene Rekenkamer Aruba (in het vervolg kortweg aangeduid met Rekenkamer) een bijdrage te leveren aan dit symposium, waarbij uit verschillende invalshoeken een blik wordt geworpen op de volgende vraag:

In hoeverre zijn de organen die belast zijn met het toezicht op de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het openbaar bestuur tot een effectief toezicht in staat en op welke wijze kan dit toezicht worden verbeterd?

Met betrekking tot deze probleemstelling heeft de Rekenkamer een tweetal opmerkingen:

- a) Uit de tweede deelvraag van deze probleemstelling leidt de Rekenkamer af dat de organisatoren van dit symposium de mening zijn toegedaan dat het toezicht nog niet optimaal functioneert en voor verbeteringen vatbaar is. De Rekenkamer sluit zich hierbij aan.
- b) De Rekenkamer wordt in het kader van dit symposium aangemerkt als toezichthouder. Echter, de Rekenkamer kan geen bestuurders ter verantwoording roepen en kan dus niet worden betiteld als toezichthouder. De functie van de Rekenkamer is de Staten als één van de toezichthouders van zodanige informatie te voorzien dat zij zich op behoorlijke wijze van hun toezichthoudende taak kunnen kwijten.

Het doel van mijn betoog is een opbouwende discussie op gang te brengen omtrent de nodige maatregelen die het functioneren van het Arubaanse staatsbestel ten goede kunnen komen. Deze discussie is niet mogelijk zonder het kind bij de naam te noemen; het openhartig benoemen van zaken doet soms pijn. De Rekenkamer hecht er daarom aan

voorop te stellen dat het hiernavolgende kritiek niet persoonlijk is bedoeld maar de zaak namelijk, het functioneren van het Arubaans staatsbestel, dient.

Vorengenoemde probleemstelling is nader uitgewerkt in een zevental vragen betrekking hebbende op de volgende punten:

1. Taak Rekenkamer
2. Effectief toezicht
3. Belemmeringen bij uitoefening toezicht
4. Oorzaak belemmeringen
5. Voorstellen tot wijzigingen in bestaand instrumentarium
6. Voorstellen tot wijzigingen in onderlinge verhoudingen tussen toezichthouders
7. Voorstellen tot wijzigingen in verhouding tot bestuur

Deze punten zullen in mijn betoog als leidraad dienen en achtereenvolgens aan de orde worden gesteld vanuit het gezichtspunt van de Rekenkamer.

Hierbij tekent de Rekenkamer aan dat zij zonder inhoudelijk op het eindrapport van de Comision di Berdad in te gaan wel enige kanttekeningen wil plaatsen op de hierin opgenomen aanbevelingen. Dit komt in punt 8 aan de orde.

Punt 9 vormt de afsluiting van mijn betoog in de vorm van een samenvatting.

Overigens kent de Rekenkamer een belangrijke taak toe aan een onafhankelijke kritische pers. De Rekenkamer beschouwt de pers namelijk als een belangrijke factor binnen het krachtenveld van een democratie. Immers, de pers heeft als taak het Arubaanse volk goed te informeren door aan relevante feiten ruchtbaarheid te geven.

1. Taak Rekenkamer

De Rekenkamer is ingesteld als onafhankelijk controleorgaan dat werkt ten behoeve van de Staten en dient, gezien haar controletaak, in geen enkel opzicht afhankelijk te zijn van de uitvoerende macht. De taak van de

Rekenkamer behelst de controle op het financieel beheer en de financiële verantwoording, die daarover wordt afgelegd. Hierbij gaat het erom vast te stellen of:

- de ontvangsten en uitgaven van het Land plaatsvinden overeenkomstig de begrotingslandsverordening en alle andere wettelijke regelingen;
- tevens de gelden en goederen doelmatig worden beheerd.

De financiële verantwoording dient te voldoen aan in de Comptabiliteitsverordening 1989 en in andere regelingen opgenomen wettelijke voorschriften.

De Rekenkamer kan bij haar controle gebruik maken van de resultaten van controlerende instanties ten behoeve van de uitvoerende macht, in casu voornamelijk de Centrale Accountantsdienst. Deze controleresultaten kan de Rekenkamer niet blindelings overnemen. Zij heeft zich in elk geval door eigen waarneming te overtuigen dat deze controlerende instanties voldoende aandacht wijden aan de controle van de rechtmatigheid van de ontvangsten en uitgaven van het Land en aan het doelmatig beheer van alle gelden en goederen van het Land. Naarmate de controle vanwege de uitvoerende macht beter blijkt te werken kan de Rekenkamer haar eigen (detail)controle inkrimpen.

Dus tussen het werk van de Rekenkamer en dat van de Centrale Accountantsdienst blijkt een wisselwerking te bestaan, terwijl laatstgenoemde op zijn beurt voor zijn functioneren afhankelijk is van het niveau van de administratieve organisatie en interne controle van het gehele overheidsapparaat

2. Effectief toezicht

In het spraakgebruik betekent effectief: doeltreffend, terwijl aan toezicht de betekenis kan worden toegekend van: het toezien op of waken. Vrij vertaald zou effectief toezicht dan zijn: doeltreffend waken.

De taak van de controlerende instanties kan dan omschreven worden als het fungeren als waakhond ten

behoefte van een toezichthouder of verantwoordelijke minister ten aanzien van het gevoerde financieel beheer en de financiële verantwoording, die daarover dient te worden afgelegd; de Rekenkamer controleert ten behoeve van de Staten en de Centrale Accountantsdienst ten behoeve van de uitvoerende macht.

Voor de Rekenkamer is toezicht pas effectief te noemen indien het toezicht voldoet aan de volgende voorwaarden:

- Het toezicht moet een preventieve werking hebben: ministers dienen steeds een deugdelijk financieel beheer te voeren teneinde gevrijwaard te blijven van de repressieve werking van het toezicht.
- Het toezicht moet een repressieve werking hebben: indien een minister (of ministers) niet een deugdelijk financieel beheer voert (voeren) dan dienen de Staten deze minister(s) ter verantwoording te roepen en afhankelijk van de mate van het financieel wanbeheer naar huis te sturen, terwijl het optreden in strijd met wettelijke bepalingen dient te leiden tot een strafrechtelijke vervolging al dan niet gevolgd door een civielrechtelijke aansprakelijkheidsprocedure.

Dus toezicht is pas effectief indien de repressieve werking van het toezicht dusdanig is dat de aan de repressieve werking verbonden sancties de uitvoerende macht ervan weerhoudt financieel wanbeheer te voeren.

3. Belemmeringen bij uitoefening toezicht

De belemmeringen die de Rekenkamer onderkent zijn:

- a) Niet effectief toezicht
- b) Niet effectieve controle

Achtereenvolgens gaat de Rekenkamer op beide belemmeringen in.

Ad a Niet effectief toezicht

In de parlementaire geschiedenis van het Land is het nimmer voorgekomen dat de Staten een minister, die ter verantwoording is geroepen omtrent het door hem/haar gevoerd financieel beheer, hebben weggestuurd, ook al

waren de financiële gevolgen van de verrichte rechtshandelingen rampzalig voor het Land.

Zo zijn de financiële verantwoordingen over de dienstjaren 1986 tot en met 1996 bezaaid met begrotingsoverschrijdingen. Hoewel voornoemde financiële verantwoordingen nog niet door de minister van Financiën aan de Staten zijn aangeboden ter vaststelling, zijn de Staten via een kopie van de Rekenkamerrapporten sedert 28 september 1999 op de hoogte van deze begrotingsoverschrijdingen. Opvallend is dat de Staten niet zijn opgestaan om hieraan een halt toe te roepen. De Staten gaan doorgaans ook niet op hun strepen staan indien de jaarrekening van enig dienstjaar niet uiterlijk op 1 september van het daaropvolgend jaar ter vaststelling wordt aangeboden.

In een goed functionerend dualistisch parlementair stelsel zou een minister voor elke begrotingsoverschrijding ter verantwoording moeten worden geroepen door de volksvertegenwoordigers en als deze minister zich niet op behoorlijke wijze kan verantwoorden waarom hij/zij zonder goedkeuring vooraf van de volksvertegenwoordiging heeft gehandeld dan kan dat leiden tot een sanctie. Afhankelijk van de mate van financieel wanbeheer kan deze sanctie verstrekkend zijn tot aan het ontslag van een minister toe.

Voor zover de Rekenkamer bekend zijn de keren dat een minister sedert de Status Aparte van Aruba ter verantwoording is geroepen in de Staten op de vingers van één hand te tellen. Deze hebben nimmer tot een sanctie tegen de minister geleid.

Uitgebrachte Rekenkamerrapporten zijn tot nu toe nimmer in een openbare vergadering door de Staten behandeld. Kennelijk nopen zij de Staten dus niet tot het ter verantwoording roepen van de minister(s). Gelet op het voorgaande zou de gedachte hebben kunnen postvatten dat op het voeren van financieel wanbeheer geen sanctie bestaat.

Op de periodiciteit van publicatie van onderzoeksrapporten door de Rekenkamer wordt later teruggekomen.

Ad b Niet effectieve controle

De controle van de controlerende instanties, Centrale Accountantsdienst en de Rekenkamer, is evenmin effectief omdat controlerapporten geen repressieve werking hebben en daardoor ook niet preventief kunnen werken.

De minister wordt niet ter verantwoording geroepen door de Staten en heeft dus niet de drang om zelf de ondergeschikte budgethouder die zijn bevoegdheden te buiten gaat of die niet zorgt voor een behoorlijk financieel beheer van zijn dienst of directie ter verantwoording te roepen en desnoods te ontslaan. Aangezien ook de budgethouder zich niet hoeft te verantwoorden is ook hier geen drang om intern zaken, die niet lopen zoals het hoort, op de rails te zetten.

Dit heeft tot gevolg dat er geen beweging is in het vlot trekken van misstanden binnen de overheidssector, alle controlerapporten ten spijt. Dit verklaart dan ook dat controlerapporten van de Centrale Accountantsdienst jaren achtereen op dezelfde tekortkomingen wijzen zonder dat maatregelen worden genomen om het tij te keren.

Overigens wenst de Rekenkamer een onduidelijkheid uit de weg te ruimen omtrent de controle van de Centrale Accountantsdienst en die van de Rekenkamer. Eerstgenoemde controle-instantie is belast met de controle van de administraties van het Land en is dus de eerst verantwoordelijke om optredende misstanden aan de kaak te stellen, die niet door interne controle van de overheidsdiensten zelf zijn gesignaleerd en gecorrigeerd. Aangezien de interne controle binnen het gehele overheidsapparaat, zo die al aanwezig is, gebrekkig functioneert, moet de conclusie worden getrokken dat de aan de Centrale Accountantsdienst opgedragen controletaak niet uit te voeren is.

De Rekenkamer komt pas in tweede instantie aan bod indien een door de Centrale Accountantsdienst aangekaarte misstand niet leidt tot correctieve maatregelen. Aangezien

de Rekenkamer, gezien haar opzet, moet steunen op de controleresultaten van de Centrale Accountantsdienst is de Rekenkamer evenmin in staat haar taakopdracht optimaal uit te voeren.

Vastgesteld hebbende dat er geen sprake is van effectieve controle komt de vraag op wat er dan moet gebeuren om deze te realiseren. Daarom lijkt het de Rekenkamer op zijn plaats om hieronder in te gaan op:

- de voorwaarden, waaraan de organisatie van het gehele overheidsapparaat moet voldoen, wil er überhaupt sprake zijn van controle en;
- de stand van zaken in het inhalen van achterstanden in het opmaken en controleren van jaarrekeningen.

Voorwaarden effectieve controle

Zowel de Centrale Accountantsdienst als de Rekenkamer beschikken over een beperkte personeelsformatie en kunnen dus niet alles controleren. Willen de controlerende organen daarom doeltreffend en doelmatig kunnen controleren dan moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan. Deze zijn als volgt:

- a) Een goede inrichting van de overheidsdiensten (interne organisatie);
- b) De opzet en de werking van de administratieve organisatie en interne controle van het gehele overheidsapparaat moeten aan minimale eisen voldoen;
- c) De opzet en de werking van het geautomatiseerde financieel systeem (GFS) moeten aan minimale eisen voldoen.

De eerste verantwoordelijkheid voor de opzet en werking van de administratieve organisatie en interne controle ligt bij de overheidsdiensten zelf met de Directie Financiën voorop. De controlerende instanties dienen hierop wel toe te zien.

Jaarrekeningcontrole 1997-1999

De jaarrekeningen 1997 en 1998 liggen thans bij de Rekenkamer ter controle. Hoewel beide jaarrekeningen zijn voorzien van een accountantsverklaring, waarin overigens het woord "afkeurend" niet expliciet wordt gebruikt, kost het de Rekenkamer heel veel tijd om door te dringen tot de kern van de problemen, die leiden tot een onjuiste, onvolledige en niet tijdige verantwoording van middelen en kosten. Deze problemen zijn velerlei, samen te vatten tot onvolledige, onjuiste en niet tijdige verantwoording van geld- en goederenstromen, welke onvolkomenheden deels niet door de Centrale Accountantsdienst zijn gesignaleerd. Dit is geen verwijtbare nalatigheid; gezien de stand van de administratieve organisatie en interne controle is het traceren van alle onvolkomenheden onmogelijk; bovendien was het onderzoek van de Centrale Accountantsdienst ook niet gericht op het achterhalen van de oorzaken van deze onvolkomenheden.

Het behoeft geen betoog dat diepgaand onderzoek naar de jaarrekeningen een eerste vereiste is omdat anders de oorzaken die leiden tot de problemen nimmer worden onderkend en zonder de oorzaken te kennen zijn er ook geen oplossingen mogelijk.

De jaarrekening 1999 ligt thans bij de Centrale Accountantsdienst. De ministerraad heeft besloten de jaarrekeningen 1999 tot en met 2001 niet te controleren doch globaal te beoordelen. De Staten zijn voor zover de Rekenkamer bekend, nog niet benaderd met de vraag of zij instemmen met de globale beoordeling van deze jaarrekeningen. De Rekenkamer wijst erop dat globale beoordelingen in strijd zijn met de Staatsregeling van Aruba en de Comptabiliteitsverordening 1989. Ook merkt de Rekenkamer op dat de jaarrekeningen 1987-1996 door middel van globale beoordelingen zijn afgedaan om van de achterstanden in het opmaken en controleren van de jaarrekeningen af te komen. Deze werkwijze heeft tot nu toe niet bijgedragen in het oplossen van de problemen die leiden

tot de onjuiste, onvolledige en niet tijdige verantwoording. Hierop wordt teruggekomen bij punt 5.

Doordat de Rekenkamer zich concentreert op de jaarrekeningen blijven heel veel onderwerpen die diepgaand onderzocht moeten worden buiten schot, waardoor de Staten verstoken blijven van noodzakelijke informatie voor het uitoefenen van hun toezichthoudende taak. In zoverre zou het niet functioneren van het parlementair stelsel zeker op het conto van de Rekenkamer kunnen worden geschreven, ware het niet dat geen enkele van de uitgebrachte Rekenkamerrapporten zijn behandeld en dus in de bekende onderste lade zijn verdwenen.

De Rekenkamer kan hierbij overigens niet nalaten op te merken dat het rapport van de Comision di Berdad met voorbijgaan aan de vraag of de overheidsfinanciën wel controleerbaar zijn ingaat op symptomen en aanbevelingen doet om deze te bestrijden zonder de oorzaken hiervan aan te pakken. Zo blijft de ziekte voortwoekeren. De ziekte is het ontbreken van een ordelijk en controleerbaar financieel beheer, gebaseerd op een goede administratieve organisatie en goede interne (accountants)controle binnen de overheidsdiensten. Een goede administratieve organisatie en interne (accountants)controle zijn waarborgen dat de rechten, verplichtingen, ontvangsten en uitgaven tot stand komen in overeenstemming met wettelijke regelingen en dat aan de vereisten van een doelmatig beheer wordt voldaan.

4. Oorzaak belemmeringen

Als oorzaken van de hiervoor aan de orde gestelde belemmeringen ziet de Rekenkamer:

- a) Kwaliteit van organisatie/personeel uitvoerende diensten
- b) Kwantiteit/kwaliteit controle-organen
- c) Toezichthouders

Ad a *Kwaliteit van organisatie/personeel uitvoerende diensten*

Gezien de stand van de administratieve organisatie en interne controle is effectieve controle op doelmatige wijze niet mogelijk. Zelfs als zou worden overwogen om volledige controles in te stellen dan nog zal er geen sprake zijn van een effectieve controle omdat ook dan niet met zekerheid is vast te stellen dat de verantwoording volledig, juist, tijdig is en de uitgaven en ontvangsten rechtmatig en doelmatig zijn geschied. Er zijn nu eenmaal interne controlemaatregelen die niet vervangbaar zijn.

De kwaliteit van het personeel dat belast is met de uitvoerende taken dient te worden verbeterd; de Rekenkamer bespeurt van hoog tot laag gebrek aan inzicht en overzicht, waardoor 'produktieprocessen' niet worden beheerst.

Het beheersen van processen vereist dat verantwoording wordt afgelegd; echter, het afleggen van verantwoording komt in het gehele overheidsapparaat nauwelijks voor.

Ad b *Kwantiteit/kwaliteit controle-organen*

De Rekenkamer beperkt zich voor wat betreft de kwantiteit en kwaliteit van het personeel tot haar eigen organisatie ook al is zij, gezien haar personeelsbezetting, voor de controle van de jaarrekening grotendeels afhankelijk is van de kwaliteit van de door de Centrale Accountantsdienst geleverde controlewerkzaamheden. Deze zijn weer afhankelijk van de administratieve organisatie en interne controle binnen het gehele overheidsapparaat.

Sedert haar oprichting kampt de Rekenkamer met een personele onderbezetting met alle gevolgen van dien. Met het aantreden van het nieuwe kabinet bespeurt de Rekenkamer in deze een verandering ten goede. Beslissingen omtrent personele aangelegenheden worden thans binnen afzienbare tijd genomen.

Het onderzoekswerk van de Rekenkamer stelt hoge eisen aan het personeel niet alleen qua opleiding en ervaring maar ook qua integriteit. Aan het opkrikken van het niveau van het personeel van de Rekenkamer dient ook het nodige te worden gedaan.

Ad c Toezichthouders

De onderzoeken, die de Rekenkamer verricht, hebben een administratiefrechtelijk karakter en dienen dan ook administratiefrechtelijk te worden afgedaan door de Staten. Mocht de Rekenkamer bij het verrichten van haar onderzoeken stuiten op strafbare feiten dan staakt zij het onderzoek, waarna het Openbaar Ministerie beslist tot het al dan niet instellen van strafrechtelijk (voor)onderzoek. Deze tweedeling is nodig omdat de Rekenkamer doodeenvoudig niet over opsporingsbevoegdheden beschikt en ook niet erover hoeft te beschikken om zich op behoorlijke wijze van haar taak te kwijten.

Aangezien de Rekenkamer werkt ten behoeve van de Staten zal zij zich beperken tot deze toezichthouder. De Rekenkamer heeft als controleorgaan van de Staten met lede ogen aan moeten zien dat haar rapporten niet door de Staten worden behandeld. Gevolg is dat de geschiedenis zich keer op keer herhaalt. De uitvoerende macht maakt zich keer op keer schuldig aan handelen in strijd met de wet. De Rekenkamer heeft zich daarom afgevraagd wat de redenen kunnen zijn om de Rekenkamerrapporten onbehandeld te laten.

① Eén van de motieven zou kunnen zijn dat voorkomen wordt dat een kabinet valt, dus om partijpolitieke overwegingen; een andere reden zou kunnen zijn dat gezien de kleinschalige omvang van de Arubaanse gemeenschap het moeilijk is kritiek te leveren op ministers-coalitiegenoten. Een derde motief die een rol kan spelen is dat Statenleden gekozen zijn in de volksvertegenwoordiging vanwege hun politieke aspiraties en niet op basis van hun financieel-economische en juridische deskundigheid. De Rekenkamerrapporten zijn voor die Statenleden die geen financieel-economische achtergrond hebben waarschijnlijk niet te verteren.

5. Voorstellen tot wijzigingen in bestaand instrumentarium

De Rekenkamer ziet de volgende wijzigingen als mogelijke oplossingen: (Landsver. Rekenkamer) → in verwacht?

a) Wettelijk instrumentarium → is i/d pen (v.a. 1999)

Aan het wettelijk instrumentarium kan voor wat betreft de Rekenkamer, in afwachting van de op stapel zijnde Landsverordening Algemene Rekenkamer 2002, worden volstaan met het overnemen van haar huidige Landsverordening Algemene Rekenkamer aangevuld met:

- De expliciet geformuleerde bevoegdheden ten aanzien van integriteitsonderzoeken die thans deel uitmaken van doelmatigheidsonderzoeken;
- Het wettelijk verankeren van de 'plicht' van de Staten om Rekenkamerrapporten binnen een bepaalde termijn na publicatie in een openbare vergadering inhoudelijk en uitputtend te behandelen;
- De formalisering van de elektronische toegang tot alle administraties van het Land, die van belang zijn bij de uitvoering van haar taak;
- De nadere uitwerking van haar begrotingstechnische verzelfstandiging;
- De formalisering van de samenwerking met de rekenkamers in het Koninkrijk.

b) Organisatorische maatregelen

➤ (Re)Organisatie overheidsapparaat

Alle overheidsdiensten en de Directie Financiën in het bijzonder dienen te worden ge(re)organiseerd zodanig dat de opzet en werking van administratieve organisatie en interne controle voldoen aan de daaraan te stellen eisen.

In dit kader dient aandacht te worden besteed aan de doelstellingen, taakstellingen van de overheidsdiensten, organisatiestructuur, functiebeschrijvingen, bevoegdheden maar vooral ook de verantwoordelijkheden, procedures, richtlijnen en werkinstructies. Hieraan dient te worden

gekoppeld het afleggen van verantwoording over de opgedragen taken, eventueel gevolgd door sancties.

→ minister: voorstel voor "globale beoordeling" in 2004

- Besluit inzake controle jaarrekeningen 1999-2001 *⇒ nog niet gerechtsaard.*

De Rekenkamer heeft de Staten geadviseerd om alleen in te stemmen met het niet toepassen van accountantscontrole op de jaarrekeningen 1999-2001 indien dit geschiedt op basis van een plan waarin onder meer dient te worden aangegeven:

- De na te streven doelstelling(en);
- Een realistisch plan van aanpak om de nagestreefde doelstelling(en) te bereiken, waarin duidelijk worden aangegeven:
 - de op te heffen tekortkomingen en gebreken;
 - de te nemen maatregelen ter opheffing van deze tekortkomingen en gebreken;
 - het tijdpad voor de door te voeren verbeteringen ter opheffing van deze tekortkomingen en gebreken.
- Duidelijk geformuleerde meetpunten en parameters voor het meten van de behaalde resultaten per nagestreefde doelstelling.
- Duidelijke afspraken omtrent de voortgangsrapportages aan de Staten met een afschrift aan de Rekenkamer.

De rol die de Rekenkamer in deze voor zichzelf ziet weggelegd is het adviseren van de Staten omtrent de haalbaarheid van de door de minister van Financiën aan de Staten aangeboden plan van aanpak en het rapporteren omtrent de voortgang van het verbeteringsproces aan de Staten. De rol van de Staten is het verbeteringsproces strak te regisseren door duidelijke afspraken met de minister van Financiën te maken en de voortgang ervan streng te bewaken.

Med. ⇒ eigen staf analyseert & rapport en bereidt de vragen over en loopt vooruit op mogelijke antw.
 ⇒ Staten wil eigen mensen benoemen

- Staf financieel-economische en juridische deskundigen tbv Staten
 De Staten dienen te worden bijgestaan door een staf van deskundigen op financieel-economisch en juridisch terrein. Deze staf dient onder andere de voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van de behandeling van de Rekenkamerrapporten in de openbare vergaderingen te verrichten. Hierbij is niet alleen te denken aan het formuleren van vragen maar ook aan het anticiperen op antwoorden van de ministers opdat de Statenleden zich niet met een kluitje in het riet laten sturen door ministers.
- Aanwijzing functionaris voor follow-up controlerapporten Centrale Accountantsdienst ⇒ niet gerealiseerd.
 Binnen het overheidsapparaat moet een functionaris verantwoordelijk worden gesteld voor de voortgangscontrole op de uitvoering van de aanbevelingen afkomstig uit de controlerapporten van de Centrale Accountantsdienst.
- Versterking controle instanties ⇒ in men mee bezig.
 Kwantitatief en kwalitatief dient het personeel van de controlerende instanties te worden versterkt door middel van benoemingen van hooggekwalificeerde integrale krachten en het bijscholen van het (onderzoeks)personeel door middel van interne opleidingen. Er bestaan plannen om een interne opleiding op te zetten in het kader van de samenwerkende rekenkamers in het Koninkrijk.

6. Voorstellen tot wijzigingen in onderlinge verhoudingen tussen verschillende toezichthouders

Als mogelijke oplossingen ziet de Rekenkamer:

- a) **Verplichte behandeling Rekenkamerrapporten** ⇒ van het eerst: rapport FD SN. nog niet geregeld.
 Enerzijds zou de Rekenkamer vaker met kwalitatief goede onderzoeksrapporten moeten komen. Anderzijds zouden de Staten de rapporten van de Rekenkamer serieus moeten nemen en deze moeten behandelen in een openbare vergadering. De Staten zouden de

minister moeten dwingen met correctieve maatregelen te komen.

- b) **Periodieke overlegstructuren** *⇒ met de Staten; afspraak is gemaakt en v.a. dit kabinet 2-3x bijeengekomen*
 Door middel van periodieke overlegstructuren zal de voortgang van de werkzaamheden worden besproken waardoor ook de Rekenkamer in de gelegenheid wordt gesteld om op de behandeling van haar rapporten te blijven aandringen.
- c) **Actief persbeleid Rekenkamer** *nog invold. uitgewerkt; ARA hoopt op meer actief beleid v. pers*
 De Rekenkamer zal een actief persbeleid moeten gaan voeren om geconstateerde misstanden, die niet leiden tot correctieve maatregelen onder de aandacht te blijven brengen.

7. Voorstellen tot wijzigingen in verhouding tot bestuur

Als mogelijke wijzigingen onderkent de Rekenkamer:

- a) **Onderscheid uitvoerende macht en toezichthouder** *⇒ voorit over gesprekken*
Regering *Parlement*
 De uitvoerende macht moet strikt worden gescheiden van de toezichthouders. Aangezien de Staten toezicht houdt op de uitvoerende macht dienen zij in geen enkel opzicht afhankelijk te zijn van de uitvoerende macht. Voor de Staten geldt dat zij moeten beseffen dat zij hun taak als toezichthouder serieus moeten nemen. Statenleden kunnen niet betrokken zijn bij enig besluitvormingsproces van de uitvoerende macht, omdat zij dan niet onpartijdig kunnen optreden of althans aan hun onpartijdigheid kan worden getwijfeld.
- b) **Transparantie besluitvorming**
 Besluitvormingsprocessen dienen ordelijk (volgens de daarvoor geldende standaardprocedures), controleerbaar en vooral ook transparant te verlopen. Dit houdt in dat projectdossiers informatie moeten bevatten omtrent doelstellingen van de projecten, de onderbouwing van de genomen besluiten en evaluatie van de uitvoering hiervan.

- c) **Actieve informatieplicht** → na bespreking Rapport 7D 3N besproken m. Staten ⇒ is nu nog niet wettelijk verplicht
- Het wettelijk verankeren van de actieve informatieplicht aan de Staten door de ministers kan een bijdrage leveren aan de toezichthoudende taak van de Staten. Bepaald moet worden op welke momenten de informatie moet worden verstrekt.

8. Rapport Comision di Berdad

Kanttekeningen:

- a) De verdienste van de Comision di Berdad is dat zij in vrij korte tijd een aantal zaken op een rijtje heeft gezet. Alle behandelde projecten zijn in meerdere of mindere mate fout gegaan omdat de besluitvorming niet gestructureerd verliep, planning en evaluatie ontbraken. Hieruit blijkt eens te meer hoe belangrijk het is dat het Rekenkamerrapport 'Viertal projecten' alsnog in een openbare vergadering van de Staten wordt behandeld.
- b) De Comision di Berdad heeft in haar eindrapport geen verantwoording afgelegd omtrent de doelstelling en probleemstelling van het onderzoek, de gehanteerde criteria bij de selectie van de zaken die de rechtmatigheids- en doelmatigheidstoets niet hebben kunnen doorstaan, wat zij onder rechtmatigheid en doelmatigheid verstaat;
- c) Het rapport gaat volledig voorbij aan de oorzaak van de symptomen namelijk het ontbreken van een deugdelijke opzet en werking van de administratieve organisatie en interne controle binnen het gehele overheidsapparaat;
- d) Het rapport gaat eveneens volledig voorbij aan het feit dat de controle, gegeven de stand van administratieve organisatie en interne controle van het gehele overheidsapparaat, in het geheel niet mogelijk is;
- e) Het rapport houdt geen rekening met het feit dat het huidige staatsbestel tot op heden niet de kans heeft

gekregen om optimaal te kunnen functioneren. Vanuit de Rekenkamer bezien wegens:

- het ontbreken van voldoende kwalitatief personeel;
- het ontberen van allerlei informatie waartoe de uitvoerende macht tot verstrekking verplicht is;
- de gebrekkige of het geheel ontbreken van een goede opzet en werking van de administratieve organisatie en interne controle van het gehele overheidsapparaat en;
- de grote achterstanden in de financiële administratie en in het opmaken van jaarrekeningen;

- f) Met de aanbeveling om de Rekenkamer met forensisch onderzoekers te bemensen wordt voorbijgegaan aan het feit dat de Rekenkamerrapporten administratiefrechtelijk moeten worden afgedaan. De Rekenkamer is trouwens niet de eerst verantwoordelijke voor het opsporen van fraude en corruptie, maar de Centrale Accountantsdienst, al dan niet gevolgd door het Openbaar Ministerie;
- g) Het rapport gaat voorbij aan het feit dat de Rekenkamer een controle-orgaan is en dus niet kan worden belast met een beleidsadviserende dan wel uitvoerende taak zoals het aangeven van een vervolg op een aanbeveling dan wel het initiëren hiervan.
- h) Tot slot nodig ik de Comision di Berdad uit in te gaan op de waarborgen die zij geeft dat een Adviescollege Integriteit en een daarbijbehorend Bureau wel gaat functioneren; per slot van rekening bestaat op dit moment een Openbaar Ministerie die deze zaken zou moeten oppakken.

9. Samenvatting

Kort samengevat komt mijn betoog op het volgende neer:

De Rekenkamer is het met de organisatoren van dit symposium eens dat het Arubaanse staatsbestel, in ieder

geval voor wat betreft het administratiefrechtelijke toezicht niet functioneert. Dit toezicht is niet effectief doordat onder andere de administratiefrechtelijke controle niet effectief is. Deze controle is niet effectief omdat het ontoereikende niveau van de administratieve organisatie en interne controle doelmatige (accountants)controle in de weg staat en het afleggen van verantwoording volledig ontbreekt. Zo verloopt de besluitvorming ten aanzien van projecten niet gestructureerd, worden doelstellingen niet geformuleerd, keuzen niet onderbouwd, wettelijke voorschriften bij aanbesteding niet gevolgd, ontbreken er plannings- en tussentijdse evaluaties, waardoor de uitvoering niet wordt beheerst met alle financiële gevolgen van dien, terwijl niemand ter verantwoording wordt geroepen. Ook de pers laat het afweten of is niet kritisch genoeg om tot de kern van de problemen te komen.

Toch denkt de Rekenkamer dat door wijzigingen aan te brengen in het bestaande instrumentarium, in de verhoudingen tussen toezichthouders en in de relaties tot het bestuur het Arubaanse staatsbestel een kans moet worden geboden om te gaan functioneren alvorens andere organen in het leven te roepen. Deze kans moet wel worden gebonden aan een evaluatiemoment. Indien dan blijkt dat delen van het staatsbestel niet functioneert ondanks alle getroffen maatregelen dan moet worden overwogen om de Staatsregeling te wijzigen.

Ter afsluiting:

Aan het begin van mijn betoog heb ik u gezegd dat het noemen van het kind bij de naam pijn zal doen. Welnu, als mijn betoog zou leiden tot het op gang brengen van discussie, gevolgd door verbeteringen in het functioneren van het Arubaanse staatsbestel dan heeft de pijn een doel gediend.

Ik roep u allen op het huidige Arubaanse staatsbestel nu eindelijk een kans te geven om te functioneren.

Ik dank u voor de aandacht.